

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่าในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (เมืองตองยี)

Tai Yai's Musical Performing Culture of Percussion and Winded Musical Instruments in Shan State, the Republic of the Union of Myanmar (Taunggyi Province)

ภัทระ คมขำ¹

Pattara Komkam

ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Center of Excellence for Thai Music and Culture Research , Faculty of Fine and Applied Arts , Chulalongkorn
University

บทคัดย่อ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาดนตรีไทใหญ่ประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า พื้นที่ภาคสนามคือเมืองตองยี เมืองหลวงของรัฐชาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครื่องดนตรีที่นำมาประสมวงวิธีการบรรเลงและทำนองเพลง ผลการวิจัยไม่ปรากฏเครื่องเป่าในเมืองตองยี สำหรับเครื่องตีปรากฏในการบรรเลงที่เรียกว่า วงจ๊าดไต ซึ่งมีปรากฏเพียงคณะเดียวได้แก่ คณะจ๊าดไตบ้านหนองหมอน อำเภอสีแสง จังหวัดตองยี วงจ๊าดไตบ้านหนองหมอนก่อตั้งโดยการรวมตัวของผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลา 36 ปี ปัจจุบันหัวหน้าวงคือครูจายคำแลง สมาชิกในคณะมีประมาณ 30 คน รับการแสดงในบุญ งานประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ภายในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง การประสมวงประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลายชิ้นได้แก่ ปัตตะนา มอแง มอแงง ตอยยอ ฮอร์น เช่าลงบัต จีฮอกแสง กลองซีโต วิธีการบรรเลงได้รับอิทธิพลจากพม่า เนื่องจากพื้นที่อยู่ก่อนมาทางใต้ของรัฐชาน ใกล้กับเมืองย่างกุ้งซึ่งเป็นเมืองหลวงเดิมของพม่า คนในเมืองตองยีเน้นเรื่องการทำธุรกิจด้วยเงินเมืองหลวง ทำให้ไม่เคร่งครัดลักษณะเฉพาะของทำนองไทใหญ่ และการอาศัยอยู่กันอย่างหลากหลายชาติพันธุ์ ส่งผลกับทำนองเพลงไทใหญ่ โดยปรากฏบทเพลงเป็นลักษณะทำนองพม่าแต่เนื้อร้องเป็นไทใหญ่ ทำนองเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ของคณะบ้านหนองหมอนคือเพลงหนองหมอนบ้านเฮา และเป็นบทเพลงที่นำมาบรรเลงเป็นเพลงโหมโรงของวง การรับงานบรรเลงดนตรีศิลปินไม่สามารถดำรงชีพได้ ศิลปินต้องประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไป เช่น การทำนา การปลูกข้าวโพด

ABSTRACT

This research is a qualitative study of the percussion and wind instruments of Tai Yai music of Taunggyi Province, the capital of Shan State. Its objectives are to study the musical instruments of the traditional Tai Yai musical ensemble as well as their performing techniques and melodies. The research found no wind instruments in Taunggyi Province while the percussion instruments are used in Jard Tai musical ensemble. Only one musical ensemble of this type exists, namely, the Jard Tai ensemble of Baan Nong Morn Village in Sisaeng District of Taunggyi Province. It was founded by a group of adult musicians in this village and has been in existence for over 36 years. At present, the

¹ สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ensemble has approximately 30 members and is headed by Khru Jai Khamlang. It performs for fees at various merit-making ceremonies and traditional functions in the Province and its neighboring areas. A variety of musical instruments that make up the Jard Tai ensemble of Baan Nong Morn Village are, for example, Pattana, Mong Vang, Mong Khaeng, Toryor Horn, Chao Long Pad, Gee Hork Saeng and Klong Zee To. Its performing techniques are influenced by Burmese musical styles because the areas in which it operates lie to the South of Shan State near Yangon, the former capital of Myanmar. Living in the capital of Shan state, residents of Taunggyi Province are business-oriented and are not serious custodians of the unique styles of Tai Yai music. Taunggyi Province's ethnic diversity has also produced a combination of Burmese-style melodies and Tai Yai lyrics. Nong Morn Baan Hao (Nong Morn, Our Homeland) is the signature overture of Bann Nong Morn Jard Tai ensemble. However, members of Bann Nong Morn Jard Tai ensemble cannot make their living as full-time musicians alone and must become agriculturalists such as rice farmers or maize growers.

Keywords : Tai Yai's musical of Percussion and Wind Musical Instruments, Taunggyi Province, Shan State, The Republic of the Union of Myanmar

บทนำ

การดำเนินโครงการวิจัยนี้เป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ณ เมืองหลวงของรัฐชานซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ได้แก่จังหวัดตองยี (Taunggyi Province) นอกจากจะเป็นเมืองหลวงซึ่งเป็นแหล่งรวมอารยธรรมต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นจังหวัดที่มีพระธาตุที่สำคัญมากถึง 3 แห่งได้แก่พระธาตุบัวเข็ม ตั้งอยู่ในทะเลสาบอินเล อำเภอยองท่วย พระธาตุกาตู่ ตั้งอยู่ในเขตชาวปะโอ อำเภอหัวโปงและพระธาตุปิงตะยะ ตั้งอยู่ที่อำเภอปิงตะระ จังหวัดตองยียังมีแหล่งธรรมชาติที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติได้แก่ ทะเลสาบอินเล (Inlay Lake) ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของชาวอินตา โดยชาวอินตามีทั้งที่มโนความคิดว่าตนเองเป็นชาวไทใหญ่ ชาวอินตาที่คิดว่าตนเองเป็นเชื้อชาติเอกละแวกและเป็นชาวไทใหญ่ใหญ่แท้ๆ ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมทะเลสาบนี้มีวิถีชีวิตเฉพาะ เช่น มีการเดินทางด้วยเรือ มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ

เมืองตองยี หรือจังหวัดตองยี เป็นเมืองหลวงของรัฐชาน ตั้งอยู่บนยอดดอยหรือยอดภูเขาสูง คำว่า ตอง หมายถึง ดอย คำว่า ยี หรือ จี แปลว่าใหญ่ เพราะฉะนั้นชื่อเมืองตองยี หรือบางครั้งเรียกว่า ตองยี จึงหมายถึงดอยหลวงหรือดอยใหญ่นั้นเอง (สำคำ จางยอ, สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 1 เมืองตองยี ณ วัดฉ่วยพงบูวิน
ที่มา : ภัทร คมขำ บันทึกภาพวันที่ 15 มีนาคม 2559

ภาพที่ 2 - 3 ภาพเมืองตองยีเป็นดอยสูง
บันทึกภาพจากพื้นล่างเมืองตองยี (เวียงใหม่)
ที่มา : ภัทรระ คมขำ บันทึกภาพวันที่ 15 มีนาคม 2559

จากการสำรวจเมื่อปี ค.ศ.2016 เมืองตองยีมีประชากรประมาณ 5,842,432 คน ประกอบอาชีพทำการเกษตรด้านน้ำมันพืชเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพค้าขาย (อุเมียนอ่อง, 2016: 200) ด้วยเมืองตองยีตั้งเป็นพื้นที่สูง ประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย เหตุเนื่องด้วยพื้นที่ของเมืองตองยีตั้งอยู่บนดอยสูง สำหรับด้านการค้าขายนั้น ทางตอนเหนือของรัฐชานจะรับสินค้ามาจากประเทศจีน แต่พื้นที่ทางใต้ได้แก่เมืองตองยีนั้นจะรับสินค้ามาจากประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ คนพื้นราบในเมืองตองยีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะทำการปลูกมะเขือเทศ สตรอเบอรี่ อโวคาโด ผักประกอบอาหาร คนเมืองตองยีประกอบด้วยเชื้อชาติไทใหญ่ ปะโอ อะนุ อังซา อินตา พม่า โดยก่อนที่จะย้ายเมืองหลวงมาที่เมืองตองยีนั้น เมืองหลวงของรัฐชานได้แก่เมืองย่องห่วย (จังหวัดตองยี, 1994: 2) เรื่องเดียวกันอธิบายว่า “ปี ค.ศ. 1894 ย้ายเมืองหลวงจากย่องห่วยมาที่เมืองตองยี ตั้งเมืองใหม่ ในปีนั้นโดยนายยาตาฮิติน ฮิตาฟรานส์ ทำให้มีคนเคยเรียกชื่อเมืองตองยีว่า “ฮิตาฟรานส์” เดิมเมืองนี้มีชื่อเรียกว่า “ตันติ” ด้วย เพราะมีผลไม้ในป่าที่เรียกว่า “หมักติ” เป็นผลไม้ทานได้ คนไทใหญ่เลยเรียกเมืองนี้ว่า “เมืองตันติ” มาจนปัจจุบันจะเรียกว่าเมืองตันติ แต่ทางการจะเรียกว่า เมืองตองยี” (เรื่องเดียวกัน, 1994: 2)

สำหรับการศึกษาเครื่องดนตรีประเภทตีและเป่าของไทใหญ่ ปรากฏอยู่ในวงดนตรีไทใหญ่ที่เรียกว่า ดนตรีจ๊าดไต โดยได้ทำการสืบค้นจากพื้นที่จากการสืบค้นที่มีการบรรเลงดนตรีที่สำคัญแขนงหนึ่งของชาวไทใหญ่ในเมืองสีปอ (Hsipaw) เมืองจ๊อกแม (Kyauk Me) ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของรัฐชาน (Shan State) พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมทางดนตรีที่เข้มแข็ง ดนตรีจ๊าดไตเป็นการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่าเป็นหลักในการดำเนินทำนอง ซึ่งปัจจุบันทั้ง 2 เมืองไม่ปรากฏเครื่องเป่าในวงจ๊าดไตแล้ว วงดนตรีวงนี้นอกจากบรรเลงเพื่อการขับกล่อมในงานบุญ งานประเพณีต่าง ๆ แล้ว ยังมีความสำคัญในการบรรเลงประกอบการแสดงที่เรียกว่า ลิกจ๊าดไต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทั้งด้านชาดกทางพุทธศาสนา เรื่องวรรณคดีและเรื่องราวพื้นบ้านที่ผูกขึ้นเพื่อเป็นการสั่งสอนเยาวชนให้เติบโตเป็นคนดีของสังคม ถือเป็นตัวอย่างที่ดีของชาวไทใหญ่ที่มีต่อสังคมไทย

ด้วยความเป็นมาข้างต้น จึงเป็นเหตุผลในการศึกษาเชิงลึกด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีในวงดนตรีจ๊าดไต โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่าในเมืองตองยี เมืองหลวงของรัฐชาน ซึ่งเป็นการศึกษาต่อยอดจากการศึกษา ณ พื้นที่เมืองสีปอและเมืองจ๊อกแมดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยเมืองตองยีปรากฏคณะจ๊าดไตที่สำคัญ 1 คณะได้แก่คณะจ๊าดไตบ้านหนองหมอน ข้อมูลทางวิชาการดุริยางคศิลป์ จะเป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมการบรรเลงของชาวไทใหญ่ในรัฐชานทั้งรัฐชานภาคเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่วัฒนธรรมดนตรีเข้มแข็ง และรัฐชานตอนใต้ โดยเป็นพื้นที่เมืองหลวง ให้ปรากฏในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นด้วยชาวไทใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินวิถีชีวิตอยู่ประเทศไทยอยู่เป็นจำนวนมากนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ เป็นการศึกษาเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า โดยมุ่งศึกษาลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเสียง กลวิธีการบรรเลง วิธีการบรรเลงและทำนองเพลง

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาข้อมูลเอกสาร ศึกษาจากแหล่งข้อมูลได้แก่ ห้องสมุดสำคัญในประเทศไทยและห้องสมุดของ Cultural Museum, Department of Archaeology and National Museum, Ministry of Culture และ District Public Library ของเมืองตองยี นอกจากนี้ยังทำการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ศิลปินด้านเครื่องตีและเครื่องเป่าในเมืองตองยีจำนวน 11 ท่าน

เมื่อทำการเก็บข้อมูลภาคสนามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้ทฤษฎีทางดุริยางคศิลป์ไทย ศึกษาเปรียบเทียบ ได้แก่ทฤษฎีเรื่องการประสมวง ทฤษฎีเรื่องการทำนอง ทฤษฎีเรื่องการประพันธ์ทำนองเพลง ทฤษฎีเรื่องสังคีตลักษณ์วิเคราะห์ หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นผลการวิจัย

ผลการงานวิจัย

บ้านหนองหมอน เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลหนองหมอน ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสีเส้งของเมืองตองยี โดยตำบลหนองหมอนประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน บ้านหนองหมอนเป็น 1 ใน 12 หมู่บ้าน แบ่งพื้นที่ย่อยออกเป็นปึกได้ 9 ปึก มีประชากร 1,000 หลังคาเรือน เป็นชาวไทยใหญ่ร้อยละ 75 นอกจากนั้นเป็นชาวปะโอ พม่า ทะนุ อังซา จีน แซก และอื่น ๆ กระจายไป พื้นที่บ้านหนองหมอนมีความอุดมสมบูรณ์มาก สามารถทำการเกษตรได้แก่ ปลูกแตงโม แตงหอม กระเทียมและทำนาข้าว ช่วงหน้าน้ำได้แก่เดือน 8 ถึงเดือน 10 บ้านหนองหมอนมักประสบปัญหาน้ำท่วม (ตามทุน, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2559) สำหรับวงจ๊าดไตคณะหนองหมอน ก่อตั้งขึ้นโดยจเรหน่านตี (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) โดยจเรหน่านตี เป็นหมอกวาม มีความสามารถในการเขียนกลอน เขียนเรื่องราวต่าง ๆ ในการสอนคนในสังคม มีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่มีความชอบเรื่องดนตรีจ๊าดไตมาก และเมื่อพบว่าบ้านใหม่ หมู่บ้านใกล้เคียงมีคณะจ๊าดไต จึงมีความคิดที่บ้านหนองหมอนก็น่าจะมีคณะจ๊าดไตประจำหมู่บ้าน จึงได้ร่วมกันคิดก่อตั้งวงกับผู้อาวุโส รวม 6 ท่าน

ภาพที่ 4 สมาชิกคณะจ๊าดไตบ้านหนองหมอนปัจจุบัน
ที่มา : ภัทร คมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

ภาพที่ 5 วงดนตรีจ้าดไตคณะบ้านหมองหมอน
ที่มา : ภัทร คุมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

เครื่องดนตรีประเภทตีในวงจ้าดไตประกอบด้วย มอญแกง ปัตตะนา มอญแวง จีฮอกแสง กลองซีโต เข้าลงปัด
ดังรายละเอียดลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเสียง วิธีการบรรเลงดังต่อไปนี้

มอญแกง

มอญแกง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ลักษณะเป็นฆ้องโหม่งผูกติดไว้เป็นแผง ลูกฆ้องมีขนาดและระดับเสียงที่ลดหลั่นกันไป มอญแกงมีบทบาทในการดำเนินทำนองของบทเพลงขึ้นหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาดนตรีจ้าดไตในเมืองสีป่อและเมืองจ๊อกแมพบเพียงมอญแกง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีดำเนินทำนองเพียงแค่ประเภทเดียว สำหรับขนาดและเสียงมอญแกงบ้านหนองหมอนปรากฏดังนี้

- ลูกที่ 1 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอลต่ำ
- ลูกที่ 2 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 9.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลาต่ำ
- ลูกที่ 3 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 8.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่ต่ำ
- ลูกที่ 4 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 9 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโด
- ลูกที่ 5 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 8.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเร
- ลูกที่ 6 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงมี
- ลูกที่ 7 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงฟา
- ลูกที่ 8 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอล
- ลูกที่ 9 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลา
- ลูกที่ 10 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6.2 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่
- ลูกที่ 11 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโดสูง
- ลูกที่ 12 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5.6 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเรสูง
- ลูกที่ 13 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงมีสูง
- ลูกที่ 14 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.8 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงฟาสูง
- ลูกที่ 15 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอลสูง

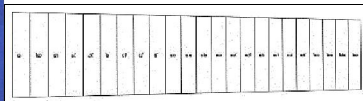
ลูกที่ 16 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลาสูง

ลูกที่ 17 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3.8 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่สูง

วิธีการตีมองแคง การจับไม้ตีมองแคงนั้น ผู้บรรเลงจับไม้ด้วยมือทั้งสอง กำด้ามไม้ตีมองแคงไว้ประมาณ 3 นิ้ว หรือประมาณครึ่งหนึ่งของด้ามไม้ตี แต่ใช้หัวไม้ตีลงตรงกึ่งกลางปุ่มของลูกมองแคง ลักษณะท่อนั่ง ผู้บรรเลงมองแคง นั่งขัดสมาธิโดยวางเครื่องดนตรีมองแคงไว้ด้านหน้า มือทั้งสองถือไม้ตี บรรเลงโดยการตีลูกมองแคงสลับมือซ้ายขวา หรือตีพร้อมกันทั้ง 2 มือ

ปัตตะนา

ปัตตะนา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีดำเนินทำนอง ลักษณะคล้ายระนาดเหล็กของไทย มีความยาว ตั้งแต่หัวถึงท้ายราง 52 นิ้ว ประกอบด้วยลูกระนาดทำจากโลหะจำนวน 23 ลูก ลูกร้อยด้วยเชือกติดกันเป็นผืน วางบนรางไม้ มีลักษณะคล้ายกลอง ตรงกลางเป็นช่องว่างไว้เป็นกลองเสียงมีขนาด ความกว้าง 7 นิ้ว ความสูง 7 นิ้ว และ ความยาว 50 นิ้ว ปลายของรางทั้ง 2 ข้างตกแต่งด้วยไม้รูปรางสามเหลี่ยมขนาดเล็กในลักษณะของโขนระนาดของไทย

ภาพที่ 6 ปัตตะนา ภาพที่ 7 แผนผังแสดงลูกระนาดปัตตะนา
ที่มา : ภัทร คมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

เสียงปัตตะนา ปรากฏดังนี้

- ระนาดลูกที่ 1 เสียงเทียบเท่ากับเสียง มีต่ำ
- ระนาดลูกที่ 2 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟาต่ำ
- ระนาดลูกที่ 3 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ซอลต่ำ
- ระนาดลูกที่ 4 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ลาต่ำ
- ระนาดลูกที่ 5 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ทีต่ำ
- ระนาดลูกที่ 6 เสียงเทียบเท่ากับเสียง โดต่ำ
- ระนาดลูกที่ 7 เสียงเทียบเท่ากับเสียง เรต่ำ
- ระนาดลูกที่ 8 เสียงเทียบเท่ากับเสียง มี
- ระนาดลูกที่ 9 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟา
- ระนาดลูกที่ 10 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ซอล
- ระนาดลูกที่ 11 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ลา
- ระนาดลูกที่ 12 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ที
- ระนาดลูกที่ 13 เสียงเทียบเท่ากับเสียง โด
- ระนาดลูกที่ 14 เสียงเทียบเท่ากับเสียง เร
- ระนาดลูกที่ 15 เสียงเทียบเท่ากับเสียง มีสูง
- ระนาดลูกที่ 16 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟาสูง

ระนาดลูกที่ 17 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ซอลสูง

ระนาดลูกที่ 18 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ลาสูง

ระนาดลูกที่ 19 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ทีสูง

ระนาดลูกที่ 20 เสียงเทียบเท่ากับเสียง โดสูง

ระนาดลูกที่ 21 เสียงเทียบเท่ากับเสียง เรสูง

ระนาดลูกที่ 22 เสียงเทียบเท่ากับเสียง มีสูง

ระนาดลูกที่ 23 เสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟาสูง

ไม้ตีปัดตะนา มีความยาวตั้งแต่หัวจรดปลายไม้ ประมาณ 8 นิ้ว ซึ่งไม้ตีปัดตะนามีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5 นิ้ว มีความหนากว่าไม้ตีมอญแคบ หัวไม้มีแผ่นหนังขนาด 1 นิ้วพันเอาไว้หลายชั้น ถูกตรึงไว้ด้วยตะปู และปรากฏพบการใช้ไม้ตีอีกลักษณะคือ ไม้ตีหนังที่มีลักษณะคล้ายกับไม้ตีฆ้องวงเล็กของไทย

มองแวง

มองแวงเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีดำเนินทำนอง ลักษณะเดียวกับเครื่องดนตรีฆ้องวงของไทย ลูกฆ้องที่ผู้กร้อยอยู่บนร้านฆ้องมีลักษณะเป็นคอกคล้ายคอกเปิงมาง แต่มีขนาดเล็กกว่า มองแวงมีลูกฆ้องทั้งหมด 18 ลูก ถูกผูกไว้เรียงเสียงโดยมีลูกทวนหรือลูกฆ้องขนาดใหญ่ที่สุดมีขนาด 7.4 นิ้ว เป็นเสียงต่ำที่สุดอยู่ด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง เรียงลำดับลดหลั่นกันไปจนถึงลูกยอดหรือลูกฆ้องที่มีขนาดเล็กที่สุดมีขนาด 3.5 นิ้ว เป็นเสียงสูงที่สุดอยู่ด้านขวามือของผู้บรรเลง

ภาพที่ 8 มองแวง

ที่มา : ภัทระ คมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม พบว่าระดับเสียงมองแวงของคณะเจ้าโตบ้านหมองหมอน เมื่อเทียบกับระดับเสียงของดนตรีไทย โดยเทียบกับขลุ่ยเพียงออ ปรากฏพบระดับเสียงตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลูกที่ 1 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7.4 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลาต่ำ

ลูกที่ 2 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงทีต่ำ

ลูกที่ 3 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6.9 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโด

ลูกที่ 4 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเร

ลูกที่ 5 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6.1 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงมี

ลูกที่ 6 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงฟา

ลูกที่ 7 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5.9 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอล

ลูกที่ 8 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5.6 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลา

ลูกที่ 9 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5.4 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที

- ลูกที่ 10 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโดสูง
ลูกที่ 11 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.9 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเรสูง
ลูกที่ 12 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.8 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงมิสูง
ลูกที่ 13 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงฟาสูง
ลูกที่ 14 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอลสูง
ลูกที่ 15 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.2 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลาสูง
ลูกที่ 16 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงทีสูง
ลูกที่ 17 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3.8 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโดสูง
ลูกที่ 18 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3.5 นิ้ว มีระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเรสูง

ไม้ตีมองแวง มีความยาวตั้งแต่หัวจรดปลายไม้ ประมาณ 8 นิ้ว ซึ่งไม้ตีปัดตะนามีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5 นิ้ว หัวไม้เป็นแผ่นหนังขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว มีลักษณะคล้ายกับไม้ตีฆ้องวงเล็กของไทย การบรรเลงมองแวงนั้น ผู้บรรเลงจะนั่งอยู่ตรงกลางภายในมองแวง คล้ายกับลักษณะการนั่งบรรเลงฆ้องวงของไทย แต่ภายในมีกลองหรือแก้วให้ผู้บรรเลงนั่ง ผู้บรรเลงจับไม้ด้วยมือทั้งสอง กำด้ามไม้ตีมองแวงประมาณครึ่งหนึ่งของด้ามไม้ตี แต่ใช้หัวไม้ตีลงตรงกึ่งกลางปุมของลูกมองแวงบรรเลงโดยการตีลูกมองแวงสลับมือซ้ายขวา หรือตีพร้อมกันทั้ง 2 มือ

จ๊ฮอกแสง และกลองซีโต

ภาพที่ 9 จ๊ฮอกแสง และกลองซีโต

ที่มา : ภัทรฯ คมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

เครื่องกำกับจังหวะที่ใช้ในการบรรเลงวงดนตรีจ๊าดไต ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ชนิด ได้แก่ จ๊ ฮอก (หรือตอก) และแสง เครื่องกำกับจังหวะทั้ง 3 ชนิดที่กล่าวมานี้ กำหนดให้มกลองบรรเลงร่วมด้วยที่เรียกว่ากลองซีโต โดยมีรายละเอียดของเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้

จ๊ (หรือตอก) เป็นเครื่องกำกับจังหวะทำจากโลหะ รูปร่างคล้ายฉาบที่มีขนาดเล็ก มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 – 4 นิ้ว โดยปกติจะถูกตรึงไว้บนไม้เนื้อแข็ง หรือไม้ไผ่ ที่เรียกว่า ฮอก (หรือตอก) การบรรเลงใช้ไม้ในการตีเพื่อให้เกิดเสียง

ฮอก (หรือตอก) เป็นเครื่องกำกับจังหวะทำมาจากไม้ไผ่ผ่าครึ่ง วางคว่ำติดไว้กับฐาน ตัวฮอกมีขนาดกว้างประมาณ 3 นิ้ว ยาวประมาณ 5 นิ้ว การบรรเลงใช้ไม้ตีให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้เป็นไม้เดียวกับที่ตีจ๊ (หรือฉิ่ง)

แสง (หรือแฉ่ง) แฉ่ง หรือ ฉาบ มีลักษณะเหมือนฉาบใหญ่ของไทย มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 12 นิ้ว ด้านล่างจะถูกตรึงไว้กับฐานไม้ เพื่อสะดวกแก่การบรรเลง

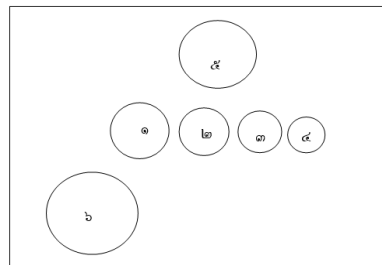
การบรรเลงจืฮอกแสง และกลองซีโตนัน จะใช้ผู้บรรเลงคนเดียวในการบรรเลงชุดเครื่องกำกับจังหวะนี้ ผู้บรรเลงจะนั่งขัดสมาธิ โดยวางเครื่องดนตรีไว้ด้านหน้าของผู้บรรเลง ใช้ไม้ตีที่มีลักษณะเป็นไม้ไม่มีหัวไม้ตี ใช้มือทั้งสองข้างตีเพื่อบรรเลงเครื่องดนตรี จี ฮอก แสง และกลองซีโตนันไปตามรูปแบบจังหวะของบทเพลง

เขาลงปัด

เขาลงปัด เป็นกลองชุดที่มีจำนวน 6 ใบ ซึ่งคำว่า “เข่า” นั้นหมายถึงเลข 6 กลองเขาลงปัดของคณะบ้านหมองหมอนนี้ มีการใช้กลองปัดจำนวน 4 ใบ กลองจะคุ่น 1 ใบ และกลองปัดมา 1 ใบ รวมเป็น 6 ใบ

ภาพที่ 10 กลองเขาลงปัดทั้ง 6 ใบ
ที่มา : ภัทร คมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

ภาพที่ 11 แผนผังการวางตำแหน่งกลองเขาลงปัด
ที่มา : ภัทร คมขำ บันทึกภาพวันที่ 13 มีนาคม 2559

จากภาพแผนผังการวางตำแหน่งกลองเขาลงปัด สามารถแสดงระดับเสียงดังนี้
กลองปัด ใบที่ 1 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่
กลองปัด ใบที่ 2 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่
กลองปัด ใบที่ 3 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 8 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอล
กลองปัด ใบที่ 4 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่
กลองใบที่ 5 คือ กลองจะคุ่น

กลองจะคุ่น หน้าเล็ก มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 8 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเร

กลองจะคุ่น หน้าใหญ่ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 11 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลา

กลองใบที่ 6 คือกลองปัดมา มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 24 นิ้ว และ 15 นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่ทั้งหน้าเล็กและหน้าใหญ่

การบรรเลงกลองเช่าลงปัดทั้ง 6 ใบจะใช้ผู้บรรเลงคนเดียว โดยผู้บรรเลงจะนั่งขัดสมาธิและวางกลองจะคั่นและกลองปัดทั้ง 4 ใบติดไว้ด้านหลังของผู้บรรเลง (กลองจะคั่นอยู่ด้านนอก กลองปัดทั้ง 4 ใบติดกับตัวผู้บรรเลง) และกลองปัดมาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดวางไว้ด้านซ้ายของผู้บรรเลง หน้ากลองทั้ง 6 ใบมีการจำหน้ากลองหรือติดหน้ากลองด้วยวัสดุเฉพาะ ทำให้สามารถปรับระดับเสียงให้เข้ากับระดับเสียงของเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองได้ การบรรเลงกลองเช่าลงปัดนั้น ผู้บรรเลงจะใช้มือทั้ง 2 ข้างตีกลองทั้ง 6 ใบ สลับไปมา

ระเบียบวิธีการบรรเลงและรูปแบบทำนองเพลงจำไต

ระเบียบวิธีการบรรเลงของวงจำไตบ้านหนองหมอน ครูคำแสงอธิบายขั้นตอนการบรรเลงตลอดทั้งคืนจนถึงสว่างมีทั้งสิ้น 14 ขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การโหมโรงด้วยเพลง “หนองหมอนบ้านเฮา”

ขั้นตอนที่ 2 การบรรเลงดนตรีสากล (เวลาประมาณ 30 นาที)

ขั้นตอนที่ 3 การบรรเลงดนตรีสากลแบบสมัยใหม่ (เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง)

ขั้นตอนที่ 4 การบรรเลงดนตรีในขั้นตอน “การไหว้พระ” ร้องความไหว้พระ ไหว้ครูด้านในฉาก (เวลาประมาณ 10 นาที)

ขั้นตอนที่ 5 การบรรเลงในขั้นตอน “ปางผี” เป็นการอัญเชิญสุรสีดี (ร้องเพลงประกอบการบรรเลงดนตรีจำไต (เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นตอนที่ 6 การบรรเลงขั้นตอน “นางปอยยู” เป็นการร้องความในจังหวะจี 2 (เวลาประมาณ 5 - 6 นาที)

ขั้นตอนที่ 7 การแสดงรำชุดประมาณ 3 ชุด ๆ ละ 7 นาที (เวลารวมประมาณ 20 นาที)

ขั้นตอนที่ 8 พระเอกนางเอกออกมาร้องเพลงเกี่ยวพาราสีหน้าม่าน (เวลาประมาณ 5 นาที)

ขั้นตอนที่ 9 การร้องความหลวง ของหมอกความชายและหญิง (เวลาประมาณ 30 นาที)

ขั้นตอนที่ 10 การรำเงาสั้นที่เรียกว่า “ออป่าต่า” ตัวตลกจะออกมาพูดเรื่องตลก เป็นเรื่องสั้น ๆ สำหรับสอนใจ แต่แทรกมุขตลกต่าง ๆ (เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง)

ขั้นตอนที่ 11 ตัวตลกออกมาพูดเรื่องราว เช่น การพูดเพื่อชื่นชมนางเอก บางครั้งเป็นการเชิญนางเอกออกมาร้องเพลง (เวลาประมาณ 30 นาที)

ขั้นตอนที่ 12 การแสดงเรื่องราว การแสดงครั้งสุดท้ายของคณะบ้านหนองหมอน แสดงเรื่อง “เลือดดอกหัวใจ บอกใครไม่ได้” เป็นเรื่องที่สอนคนในสังคมว่า เรื่องในอดีตควรให้จบในอดีต ไม่ควรนำมาปะปนกับเรื่องราวในปัจจุบัน (เวลาประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง)

ขั้นตอนที่ 13 การร้องเพลงตามคำขอของผู้ชม เพื่อรับรางวัล (ไม่กำหนดระยะเวลา หากไม่มีคนขอเพลงก็จะไม่มีขั้นตอนนี้)

ขั้นตอนที่ 14 เพลงอ่องหย่าอ่องจอง เพลงลา (คำแลง, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2559)

รูปแบบทำนองเพลง

จากการศึกษารูปแบบการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงลิเกจำไตของเมืองสีป่อ ในปี พ.ศ. 2557 และเมืองจ๊อกแกม ในปีพ.ศ. 2558 รัฐบาล สำนักรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พบว่ารูปแบบการบรรเลงดนตรีจำไตนั้นจะมีการบรรเลงเพลงโหมโรงก่อนการแสดงทุกครั้ง และเพลงที่พบว่าใช้ในการบรรเลงประกอบการขับร้องเริ่มการแสดงคือ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง ซึ่งการบรรเลงเพลงโหมโรงของคณะจำไตบ้านหนองหมอนนี้ใช้เพลงที่แตกต่างออกไปคือเพลงหนองหมอนบ้านเฮา การร้องความไหว้พระ เพลงก้าเยื่อนไต เพลงร้องฮัก เพลงอ่องหย่าอ่องจอง

สำหรับเพลงหนองหมอนบ้านเขาเป็นการบรรเลงในจังหวะ จี 2 หรือ จังหวะที่มีความเร็วปานกลาง รูปแบบของการบรรเลง กำหนดให้มีการขับร้อง 1 เที้ยว และบรรเลงรับ อีก 1 เที้ยว ผู้วิจัยแสดงโน้ตของทำนองร้อง เพื่อเปรียบเทียบ ลักษณะทำนองให้เห็นความแตกต่างของทำนองทั้ง 2 เที้ยว ในบทเพลงเดียวกัน โดยมีการแบ่งทำนองเพลงออกเป็นวรรค ก่อนทำนองร้องมีการบรรเลงทำนองเพลง 2 วรรค ดังจะยกตัวอย่างทำนองเพลงหนองหมอนบ้านเขา ดังต่อไปนี้

วรรคที่ 1

- - - ม	- มี่ - ม	- มี่ - ม	- มี่ - ท	- ท - ม	- มี่ - ม	- มี่ - พ	- พี - ร
- มี่ - ร	- รี่ - ท	- ท - ม	- มี่ - ท	- ท - ด	- ดี่ - ท	- ดี่ - ท ล	- ล - ล
- ล - ล	- - - ท ล	- - - ท ล	- - - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ม
- มี่ - พ	- พี - ร	- มี่ - ร	- รี่ - ท	- ดี่ - ล	- - - ท ล	- - - ท ล	- ล - ท
- ท - ม	- มี่ - ท	- ดี่ - ล	- ล - ร	- ล - ช	- - - ล ช	- - - ล ช	- - - -
- ดี่ - ท	- ดี่ - ล	- ท - ร	- รี่ - ร	- รี่ - ม	- มี่ - ท	- ท - มี่	- มี่ - ร
- รี่ - ม	- มี่ - ล	- - - ท ล	- - - ท	- - - รี่	- - - ท	- มี่ - รี่	- - - ดี่
- - - ท	- ดี่ - ท ล	- ท - ช	- ล - พ	- ช - ม	- มี่ - ม	- - - ม	- มี่ - ล
- ล - ท	- ท - ด	- ดี่ - ท	- ล - พ	- ช - ม	- ม - ล	- ท - ช	- ช - พ
- ช - ม	- ล - พ	- ม - ร	- รี่ - รี่				

วรรคที่ 2

- - - ม	- มี่ - ท	- ท - ม	- มี่ - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ร	- รี่ - ด	- ดี่ - ท
- ดี่ - ล	- - - รี่	- มี่ - ร	- รี่ - ด	- ดี่ - ท	- - - ดี่	- - - ท	- ดี่ - ท
- ท - ร	- รี่ - ด	- ดี่ - ท	- ดี่ - ท	- ท - ร	- รี่ - ม	- มี่ - ล	- - - ท
- ท - ล	- พ - ม	- ร - ล	- ท - ล	- ท - ล	- - - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ร
- รี่ - ด	- ดี่ - ท	- ดี่ - ท	- - - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ท	- ดี่ - ท	- - - ร
- รี่ - ด	- ดี่ - ท	- ท - ร	- รี่ - ด	- ดี่ - ท	- ดี่ - ท	- ท - ล	- ล - ช
- ช - พ	- - - พ	- ล - ท	- - - พ	- ช - พ	- - - ล	- ท - ช	- ล - พ
- ช - ม	- พ - พ	- ม - ร	- ล - ท	- - - รี่			

การบรรเลงทำนองรับร้องทั้งหมดจำนวน 9 วรรคดังนี้

วรรคที่ 3

ทำนองร้อง

หนอง	หมอน	เมือง	ฮัก	ซัก	เชียง	ไว	กา
- - - ท	- - - ท	- - - มี่	- - - มี่	- - - มี่	- - - มี่	- - - รี่	- - - รี่
ฮือ	ปีก	ที่	นอง	ก้อ			
- - - มี่	- - - ท	- - - ดี่	- - - ท	- - - ล	- - - -		

ทำนองมองแค่ง

- - - ท	- ท - ท	- ท - ม	- มี่ - ม	- มี่ - ม	- มี่ - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ร
- รี่ - ม	- มี่ - ท	- ล - ท	- - - ท	- ดี่ - ท	- - - ล		

วรรณคดีที่ 4

ทำนองร้อง

เจ็ด	หย่า	เอา	ตั้ง	เซียว	หมา	ออ	
--- ล	--- ล	- ท - ล	--- มี่	--- รี่	--- ท	- ตี่ ท ล	--- ล

ทำนองมองแค่ง

--- ล	- ท - ล	- ท - ล	--- ม	- มี่ - ร	- รี่ - ท	- ตี่ ท ล	--- ล
-------	---------	---------	-------	-----------	-----------	-----------	-------

วรรณคดีที่ 5

ทำนองร้อง

ชี		อุ	ด้า	เปี้ยว	เ็น	ชัก	
--- มี่	----	--- ตี่	--- ท	- ตี่ - ล	- ช - ล	- ท - รี่	----

ทำนองมองแค่ง

--- ม	- มี่ - ม	- มี่ - ด	- ตี่ - ท	- ตี่ ท ล	- ช - ล	- ท - รี่	--- รี่
-------	-----------	-----------	-----------	-----------	---------	-----------	---------

วรรณคดีที่ 6

ทำนองร้อง

สู	ด้า	ด้า	ผ่า	เคี้ยว	เบอ	ก้า	หยิน
--- มี่	--- ท	--- ล	--- ล	--- มี่	--- รี่	--- มี่	--- ล
เสี่ยะ	มา	แต่	เบอ	ไต้	หยอก	ลา	
--- ตี่	--- ท	--- ล	- ช - ล	- ท - ตี่	- ล - ท	- มี่ - รี่	----

ทำนองมองแค่ง

--- ม	- มี่ - ท	- ท - ล	- ล - ล	- ล - ม	- มี่ - ร	- รี่ - ม	- มี่ - ล
- ท - ด	- ตี่ - ท	- ตี่ - ล	- ช - ล	- ท - ตี่	- ล - ท	- มี่ - รี่	--- รี่

วรรณคดีที่ 7

ทำนองร้อง

เหย้า		มา	คิด	เซา	ท่า	การ	หู่
--- ช	--- ฟ	--- ล	--- ตี่	--- ท	--- ฟ	- ช - ม	--- ม
กอ	ท่า	เซา	ท่า	เย็น	ท่า	เซา	มี
- ฟ - ม	--- ล	--- ท	--- ฟ	--- ม	--- ล	--- ช	--- ฟ
แซง	ทา	กอ					
--- ม	--- ฟ	- ม - ร	----				

ทำนองมองแค่ง

- รี่ - ด	- ตี่ - ท	- ตี่ ท ล	- ท ล ช	- ล ช ฟ	- ช ฟ ม	- - ฟ ม	- ฟ - ม
--- ล	- ล - ท	--- ฟ	- ช - ม	--- ล	- ท ล ช	- ล ช ฟ	- ช ฟ ม
- - ฟ ฟ	- ม - ร	- รี่ - ร	- รี่ - -				

วรรณคดี 8

ทำนองร้อง

อาบ	อาบ	น้ำ	อาบ	จน	ที่	สาว	คำ
--- ล	--- ล	--- มี	--- ล	--- ท	--- ร	--- ร	--- มี
ซัก	สอง	หยุด	สอง	คืน	มา	แน	
--- ฟ	--- ร	--- ล	--- ร	--- ต	--- ท	- ต ฑ ล	---

ทำนองมองแดง

--- ล	- ล - ล	- ล - ม	- มี - ล	- ล - ท	- ท - ร	- ร - ร	- ร - มี
- มี - ฟ	- ฟ - ร	- ร - ล	- ล - ร	- ร - ต	- ร ติ ท	- ต ฑ ล	--- ล

วรรณคดี 9

ทำนองร้อง

เม		เมีย	ญ	กา	ชา	มาน	
--- มี	----	--- ฟ	--- ท	- ต ฑ ล	- ช - ล	- ท - ร	----

ทำนองมองแดง

--- ม	- มี - ม	- มี - ฟ	- ฟ - ท	- ต ฑ ล	- ช - ล	- ท - ร	--- ร
-------	----------	----------	---------	---------	---------	---------	-------

วรรณคดี 10

ทำนองร้อง

บิด	อัง	หม่อ	หลี่	เหล็ก	เปี้ยว	เซา	นา
--- มี	--- ท	--- ล	--- ล	--- ท	--- มี	--- ร	--- มี
ฮับ	ฮับ	เจิน	แล	เปี้ย	แล	กาว	
--- ร	--- ท	--- มี	--- ท	- ต ฑ ล	- ช - ล	- ท - ร	----

ทำนองมองแดง

--- ม	- มี - ท	- ท - ล	- ล - ล	- ล - ท	- ท - ม	- มี - ร	- ร - มี
- มี - ร	- ร - ร	- ร - มี	- มี - ท	- ต ฑ ล	- ช - ล	- ท - ร	--- ร

วรรณคดี 11

ทำนองร้อง

เป		หมี่	เฮา	ฮับ	เซา	หู่	เซา
--- ม	----	--- ท	--- ล	- ท - ช	--- ล	- ช - ม	--- ล
ข้าม	วัน	ปี	กิด	กับ	วัน	ปี	ข้า
--- ท	--- ฟ	--- ม	--- ล	- ท - ช	--- ฟ	--- ม	--- ฟ
ออ							
- ม - ร	----						

ทำนองมองแดง

- ร - ต	- ต - ท	- ต ฑ ล	- ท - ช	- ล ช ฟ	- ช ฟ ม	- - ม ม	- ฟ - ม
--- ล	- ล - ท	--- ฟ	- ช - ม	--- ล	- ท ล ช	- ล ช ฟ	- ช ฟ ม
- ฟ ฟ	- ม - ร	- ร - ร					

เมื่อบรรเลงจบท่อนบรรเลงรับร้อง วงดนตรีจึงบรรเลงรับด้วยทำนองต่อไปนี้

วรรคที่ 12

- - - ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ท	- ท - ม	- ม - ม	- ม - ฟ	- ฟ - ร
- ม - ร - ค	- ร - ท	- ท - ม	- ม - ท	- ท - ค	- ค - ท	- ค - ท - ล	- ล - ล
- ล - ล	- - ท - ล	- - ท - ล	- - - ม	- ม - ร	- ร - ม	- ม - ร	- ร - ม
- ม - ฟ	- ฟ - ร	- ม - ร - ค	- ร - ท	- ค - ล	- - ท - ล	- - ท - ล	- ล - ท
- ท - ม	- ม - ท	- ค - ล	- ล - ร	- ล - ช	- - ล - ช	- - ล - ช	- - - -
- ค - ท	- ค - ล	- ท - ร	- ร - ร	- ร - ม	- ม - ท	- ท - ม	- ม - ร
- ร - ม	- ม - ล	- - ท - ล	- - - ท	- - - ร	- - - ท	- ม - ร	- - - ค
- - - ท	- ค - ท - ล	- ท - ช	- ล - ฟ	- ช - ม	- ม - ม	- - - ม	- ม - ล
- ล - ท	- ท - ค	- ค - ท	- ล - ฟ	- ช - ม	- ม - ล	- ท - ช	- ช - ฟ
- ช - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ร - ร				

วรรคที่ 13

- - - ม	- ม - ท	- ท - ม	- ม - ม	- ม - ร	- ร - ร	- ร - ค	- ค - ท
- ค - ล	- ล - ท	- ท - ค	- ค - ท	- ท - ค	- ค - ท	- ค - ล	- ท - ช
- ล - ช	- - - -	- ค - ท	- ค - ล	- ท - ร	- ร - ร	- ร - ร	- ร - ม
- ม - ร	- ร - ม	- ม - ล	- ล - ท	- ท - ร	- ร - ม	- ม - ฟ	- ฟ - ล
- ท - ค	- - - ท	- ม - ร	- - - ร	- - - ม	- - - ฟ - ม	- ฟ - ม	- - - ฟ
- ล - ท	- - - ล	- ฟ - ม	- - - -	- - - ม	- - - ฟ - ม	- ฟ - ม	- - - ล
- ท - ช	- - - ฟ	- ช - ม	- ฟ - ฟ	- ม - ร	ลทตรี	- - - ร	

จากการศึกษาทำนองเพลงหนองหมอนบ้านเฮา ปรากฏรูปแบบการแบ่งวรรคเพลงออกเป็น 13 วรรค กำหนดการแบ่งวรรคเพลงกำหนดจากลักษณะการบรรเลงทำนองเพลงแต่ละวรรคและมีการทอดแนวจังหวะการบรรเลง โดยทำนองเพลงทั้ง 13 วรรค ยังแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การบรรเลงทำนอง 4 วรรค และการบรรเลงแบบรับร้อง 9 วรรค จากการบรรเลงทำนองทั้ง 4 วรรค ในตอนเริ่มต้นบทเพลงและตอนลงจบบทเพลงนั้น เมื่อเปรียบเทียบทำนองใน วรรคที่ 1 และวรรคที่ 12 นั้น พบการใช้ทำนองที่ตรงกันทุกประการ แสดงให้เห็นว่าเป็นทำนองเดียวกัน แต่เมื่อบรรเลง วรรคที่ 2 และวรรคที่ 13 นั้น พบว่า มีทำนองที่เหมือนกันเพียงแค่ 1 ประโยคตำแหน่งต้นวรรคเท่านั้น เป็นข้อสังเกตได้ว่า วัตุประสงค์ของทำนองนั้นแสดงให้ทราบถึงการเริ่มต้นบทเพลงและการลงจบบทเพลง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องเครื่องดนตรีจำตอของคณะบ้านหนองหมอน คณะจำตอคณะเดียวในเมืองตองยี ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีดำเนินทำนองจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ มอญแกง มอญแกงและปัดตะนา เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีกำกับจังหวะ 2 ชนิด ได้แก่ จีฮอกแสง กลองโซเตและกลองเซาลงปัด โดยไม่พบการใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าในการบรรเลงวงจำตอ

มอญแกงเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ลักษณะเป็นฆ้องโหม่งผูกติดไว้เป็นแผง มีบทบาทในการดำเนินทำนองของบทเพลงซึ่งจากการศึกษาดนตรีจำตอในเมืองสีป่อและเมืองจ๊อกแมนั้น พบเพียงมอญแกงชนิดเดียวที่ทำหน้าที่ดำเนินทำนอง มอญแกงของคณะบ้านหนองหมอน ประกอบด้วยลูกฆ้อง 17 ลูก ไม้ตีเป็นไม้รวม 2 ข้าง มีลักษณะคล้ายกับไม้ตีฆ้องมอญ ผู้บรรเลงมอญแกงนั่งขัดสมาธิโดยวางเครื่องดนตรีไว้ด้านหน้า มือทั้งสองถือไม้ตี บรรเลงโดยการตีลูกมอญแกงสลับมือซ้ายขวาและการตีพร้อมกันสองมือ

ปัตตะนา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ดำเนินทำนอง คล้ายระนาดเหล็กของไทย จากการศึกษาดนตรีจำตอในเมืองสีป่อและเมืองจ๊อกแมไม่พบการใช้ปัตตะนาในการบรรเลงรวมวงจำตอ เป็นเครื่องดนตรีที่มีช่วงเสียงที่กว้างที่สุดในบรรดาเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีในวงจำตอ การบรรเลงปัตตะนา ผู้บรรเลงจะนั่งขัดสมาธิใช้ไม้ตีตีลงบนบริเวณกึ่งกลางของลูกปัตตะนา โดยการตีลูกปัตตะนาสลับมือซ้ายขวาและการตีพร้อมกันสองมือ เช่นเดียวกับมอญแดง

มอญแดงเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีดำเนินทำนองขึ้นที่ 3 ในวงดนตรีนี้มีลักษณะเดียวกับฆ้องวงของไทย ฆ้องมอญมีลักษณะเป็นคอกคล้ายคอกเปิงมางแต่มีขนาดเล็กกว่า มีจำนวนลูกฆ้องทั้งหมด 18 ลูก การบรรเลงมอญแดง ผู้บรรเลงจะนั่งอยู่ตรงกลางภายในเครื่องดนตรี คล้ายกับลักษณะการนั่งบรรเลงฆ้องวงของไทย ผู้บรรเลงจับไม้ด้วยมือทั้งสอง กำด้ามไม้ตีมอญแดง ไม้ตีมีหัวไม้ทำจากแผ่นหนัง ตีลงตรงกึ่งกลางปุ่มของลูกมอญแดง บรรเลงโดยการตีลูกมอญแดงสลับมือซ้ายขวาและตีพร้อมกันสองมือ

จ๊อออกแสงและกลองซีโต เป็นเครื่องกำกับจังหวะที่ใช้ในการบรรเลงวงดนตรีจำตอ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ชนิด ได้แก่ จ๊อ ออก (หรือตอก) และแสง เครื่องกำกับจังหวะทั้ง 3 ชนิดที่กล่าวมานี้ กำหนดให้มีกลองบรรเลงร่วมด้วยที่เรียกว่ากลองซีโต โดยมี จ๊อ (หรือตอก) เป็นเครื่องควบคุมจังหวะ การบรรเลงจ๊อออกแสงและกลองซีโตนั้นใช้ผู้บรรเลงคนเดียวในการบรรเลง ผู้บรรเลงจะนั่งขัดสมาธิ โดยวางเครื่องดนตรีไว้ด้านหน้าของผู้บรรเลง ใช้ไม้ตีที่มีลักษณะเป็นไม้ที่ไม่มีหัวไม้ตี ใช้มือทั้งสองข้างตีเพื่อบรรเลงเครื่องดนตรี จ๊อออก แสง และกลองซีโตสลับกันไปตามรูปแบบจังหวะของบทเพลง

เขาลงปัด เป็นกลองชุดที่มีจำนวน 6 ใบ ประกอบด้วยกลองปัด 4 ใบ กลองจะคุ่น 1 ใบ และกลองปัดมา 1 ใบ ระดับเสียงจะมีการเทียบเสียงกลองโดยใช้เสียงที่เป็นหลัก ประกอบกับเสียงซอล เสียง เรและเสียงลา การบรรเลงกลองเขาลงปัด จะใช้ผู้บรรเลงคนเดียวสำหรับกลองทั้ง 6 ใบ โดยผู้บรรเลงจะนั่งขัดสมาธิและวางกลองจะคุ่นและกลองปัดทั้ง 4 ใบไว้ด้านหน้าผู้บรรเลง

เพลงจำตอที่เป็นลักษณะเฉพาะของบ้านหนองหมอน จากการศึกษาบทเพลง 5 เพลงได้แก่ เพลงหนองหมอน บ้านเฮา ความไหว้พระ เพลงกำเียนโต เพลงร้องฮัก และเพลงอ่องหย่าอ่องจองของคณะจำตอบ้านหนองหมอน พบรูปแบบที่เหมือนกันคือ คือมีการบรรเลง 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นทำนองบรรเลงที่ไม่มีการขับร้อง และลักษณะที่ 2 เป็นทำนองเพลงที่ประกอบการขับร้อง การบรรเลงทุกเพลงของคณะจำตอบ้านหนองหมอน นักดนตรีจะเริ่มด้วยทำนองเพลงที่ไม่มีการขับร้อง 1 - 2 วรรคแล้วจึงเข้าสู่การขับร้อง โดยการรับส่งร้องในทำนองที่เหมือนกัน หากแต่บางวรรคของบางเพลงจะพบลักษณะทำนองขับร้องกับทำนองบรรเลงที่ต่างกัน ส่วนเพลงที่แสดงอัตลักษณ์ของดนตรีจำตอคณะหนองหมอน สามารถจำแนกออกเป็น การย่ำเสียง ส่วนขึ้นต้นวรรคเพลง ส่วนการเรียงเสียงในลักษณะข้ามเสียงคู่สาม ส่วนการลงจบ ดังจะอภิปรายส่วนเพลงดังนี้

การย่ำเสียง พบลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีนั้น นักดนตรีจะยึดเอาทำนองหลักแล้วตกแต่งทำนองการบรรเลงของตน ลักษณะที่พบได้เด่นชัดมากที่สุดคือการย่ำเสียง เป็นการตีมองแดงหรือมองวง ด้วยเสียงใดเสียงหนึ่งในจังหวะหนัก หรือลูกตกแล้วบรรเลงเสียงให้ต่อเนื่องกันโดยตีย่ำเสียงเดิมอีกครั้งในจังหวะยก หรือจังหวะเบาของห้องถัดวิธีการดำเนินทำนองเช่นนี้พบได้ในทำนองทุรวรรคตลอดการบรรเลงของทั้ง 5 บทเพลงที่กล่าวมาข้างต้น ผู้บรรเลงมองแดงและมองวงจะบรรเลงใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก ผู้บรรเลงจะใช้มือซ้ายตีครั้งหนึ่งเสียงต่ำและมือขวาตีอีกครั้งหนึ่งเสียงสูง เป็นเสียงคู่แปดซึ่งกันและกัน ลักษณะที่สองคือ ผู้บรรเลงจะบรรเลงพร้อมกันทั้ง 2 มือเป็นเสียงคู่แปด ทั้งเสียงในจังหวะตกและจังหวะยก

ส่วนการขึ้นต้นวรรคเพลง พบได้ในการบรรเลงเฉพาะเครื่องดนตรีที่ไม่มีการขับร้อง ทำนองที่พบมากที่สุดคือ การเน้นเสียงของเครื่องดนตรีเทียบเท่าเสียงมี โดยยืนพื้นทำนองไว้ที่เสียงมี มักดำเนินทำนองต่อไปที่คู่ 4 คือ

เสียงที่ กลับมาที่เสียงมี หรือเสียงเร ก่อนจะดำเนินทำนองไปในลักษณะอื่น ๆ ทั้งนี้ สำนวนดังกล่าวยังสามารถพบได้ใน ทำนองย่อยของบางวรรณคดีเพลงอีกด้วย

สำนวนการเรียงเสียงในลักษณะข้ามเสียงคู่สาม เป็นสำนวนที่พบบ่อยมากที่สุดในการบรรเลงของวงจำดไต ทั้งในทางเครื่องดนตรีและทางขับร้อง การดำเนินทำนองนี้จะลดหลั่นเสียงจากเสียงสูงไปเสียงต่ำแบบย้อนเสียงเป็นเสียงคู่สาม พบ 3 ลักษณะ ลักษณะแรกทำนองคือ /---ท/- -ด-ล/- -ท-ซ/- -ล-ฟ/- -ซ-ม/ ลักษณะที่สองทำนองคือ /---ร/- -ม-ด/- -ร-ท/- -ด-ล/ และลักษณะที่สามทำนองคือ /---ล/- -ท-ซ/- -ล-ฟ/- -ซ-ม/

สำนวนการลงจบของทำนองเพลงจำดไตทั้ง 5 เพลงที่กล่าวข้างต้นพบสำนวนการลงจบทำนอง 5 ลักษณะ ซึ่งบทเพลง 4 เพลงคือ เพลงหนองหมอนบ้านเฮา เพลงความไหว้พระเพลงกำเียนไตและเพลงร้องฮักพบสำนวนการลงจบทั้ง 5 ลักษณะ และเพลงอ่องยาอ่องจองพบสำนวนการลงจบเพียง 3 ลักษณะเท่านั้น สำนวนการลงจบ 5 ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1 /---ล/- -ท-ซ/- -ล-ฟ/- -ซ-ม/- -ล-ฟ/- -ม-ร/- ---ร/

ลักษณะที่ 2 /---ล/- -ท-ซ/- -ล-ฟ/- -ซ-ม/- -ล-ฟ/- -ม-ร/- -ล-ท/-
-ด-ร/ ---ร/

ลักษณะที่ 3 /-ซ-ล/- -ท-ร/- ---ร/

ลักษณะที่ 4 /-ล-ท/- -ม-ร/- ---ร/

ลักษณะที่ 5 /---ท/- -ด-ล/- ---ล/

จากการศึกษาพบว่า เพลงจำดไตไม่มีการลงจบทำนองเพลงที่นอกเหนือจากที่กล่าวมานี้

เอกสารอ้างอิง

คำแลง. (2559, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์.จังหวัดตองยี. 1994. *เฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี เมืองตองยี*.ตองยี: ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

ตานทุน. (2559, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์.สง่าคำ จางยอด. (2559, 14 มีนาคม). สัมภาษณ์.อุเมี่ยนอ่อง. 2016. *วันชาติรัฐฉานครบรอบ 69 ปี*. สำนักพิมพ์เฮอร์วีน (อุเทวิน). ย่างกุ้ง: โรงพิมพ์เจ้าตัดดา.